

Fördjupning i exposekonton och juridik

Fakta om exposekonton

På exposekonton läggs bland annat bilder ut som syftar till att kränka barnet sexuellt, i kombination med barnets personliga uppgifter såsom namn, adress, telefonnummer och användarnamn på sociala medier. Vanligt förekommande är också att publicera vilken skola och by eller stad barnet tillhör. Ett exposekonto byggs ofta på en lokal kontext och sprids inom det område där barnet bor och till de som går på samma skola som barnet.

Många barn och unga är oroliga över att bli exposade (uthängda på ett exposekonto), och de allra flesta känner till och vet hur exposekonton används. Vissa vet även att det som sker på ett exposekonto är olagligt och att man kan bli polisanmäld.

Det är viktigt att de som utsätts förstår att de inte har gjort något fel och att de inte behöver skämmas. Barn och unga som ECPAT har varit i kontakt med berättar att det finns en överhängande rädsla att utsättas och att bli uthängda. Exposekonton förekommer på olika sociala plattformar. Där barnen finns, finns även förövarna. Det är därför ingen idé att förbjuda en viss typ av app eller tjänst. De som utsätts och de som utsätter andra är oftast själva barn och unga.

ECPAT ser att vissa grupper av barn löper större risk än andra att bli utsatta för att bli uthängda på exposekonton, nämligen tjejer, barn som identifierar sig inom HBTQIA+ respektive barn med NPF-diagnos/-er¹. För att barn som identifierar sig inom HBTQIA+ och barn med NPF-diagnos/-er inte ska känna sig utpekade, är lärarhandledningen restriktiv vad gäller innehåll som särskilt behandlar dessa två grupper.

Barn har generellt låg kännedom om att de kan göra sig skyldiga till brott genom att dela/sprida bilden och/eller själva besöka dessa konton.

De är sällan medvetna om vilken skada det gör för de barn som utsätts. Genom att upplysa om konsekvenserna av spridningen kan de få en större förståelse för hur stor skada det gör och hur det påverkar den som utsätts.

Juridik kring exposekonton

Det är viktigt att vara öppen och förstående i genomförandet av lektionerna och att påminna eleverna om att barn har rätt till skydd och stöd och att vuxna kan hjälpa till att hantera svåra situationer. Använd gärna informationen nedan om vad lagen säger för att besvara frågor som kan komma upp under lektionerna. Eftersom det ofta handlar om komplexa situationer där det är svårt att ge enhetliga svar, är det bättre att endast informera övergripande om vad lagen säger. Det är viktigt att poängtera för eleverna att det alltid är upp till en domstol att avgöra om brott har begåtts från fall till fall.

Texten nedan avser att öka din förförståelse för olika brott som kan bli aktuella i samband med exposekonton. Observera att listan på brott och förklaringarna är förenklade sammanfattningar. Det finns idag ett fåtal domar där domstolen specifikt har prövat frågor kring exposekonton och där vissa av brotten nedan har ansetts tillämpliga. Samtliga brott som nämns nedan har fängelse med i straffskalan. Det är dock först vid 15 års ålder som en person blir straffmyndig och därmed kan straffas för brott. Dessförinnan kan brottsligheten i vissa fall få andra konsekvenser, till exempel genom att den som utsatt någon för brott blir föremål för socialtjänsten.

Barnpornografibrott

I princip all hantering av barnpornografi² är olaglig. Det är olagligt att exempelvis producera, inneha, sprida eller titta på sådant material. Med material avses bland annat fotografier och filmer. Med barn menas i sammanhanget en person som inte är fullt pubertetsutvecklad, eller när det framgår av materialet och omständigheterna kring den att det är en person under 18 år.

Material anses vara pornografiskt bland annat om det skildrar sexuella övergrepp mot barn, har ett fokus på ett barns könsorgan eller om det på andra sätt har ett sexuellt motiv. En stor del av materialet som förekommer på exposekonton utgör barnpornografi. Inte sällan framgår det tydligt i text vid bilden och/eller namnet på exposekontot

¹ NPF står för neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och inbegriper bland annat ADHD, autismspektrum och intellektuell funktionsnedsättning

hur gammal personen är. Att till exempel ladda upp sådant material på ett exposekonto eller att spara ned materialet från ett exposekonto kan innebära att man begår barnpornografibrott.

Att titta på barnpornografi kan också vara brottsligt. Att råka titta på ett exposekonto för att det kommer upp i ens så kallade flöde på sociala medier eller att man klickar på en länk till ett sådant konto utan att veta vad som finns på det behöver inte betyda att man gör sig skyldig till barnpornografibrott. Om man däremot aktivt söker efter ett exposekonto där barnpornografi finns, så kan man begå barnpornografibrott.

Förtal

Brottet förtal tar sikte på när en person lämnar så kallad ärekränkande uppgift om någon annan, med syfte att utsätta denne för andras missaktning. Som utgångspunkt spelar det ingen roll om uppgiften är sann eller inte. Att lägga upp en bild på någon annan på ett exposekonto med tillhörande text om att personen på bilden är en "hora" eller liknande är exempel på vad som kan utgöra förtal.

Olaga hot

Olaga hot är ett brott som innebär att någon uppträder hotfullt så att den hotade personen fruktar för sitt eget eller någon annans liv eller säkerhet. Det måste röra sig om ett hot om brottslig gärning. Att hota någon annan om att man kommer att sprida dennes nakenbilder till ett exposekonto är exempel på vad som kan utgöra olaga hot.

Olaga integritetsintrång

Brottet olaga integritetsintrång tar sikte på när en person gör intrång i någon annans privatliv genom att sprida vissa slags privata bilder eller uppgifter om syftet med spridningen är att medföra allvarlig skada för privatlivet och den

personliga integriteten för den som bilden eller uppgiften rör. Såväl stillbilder som rörliga bilder omfattas, och det spelar ingen roll vilken teknik som används vid spridningen. Det som omfattas av bestämmelsen är bland annat bilder och uppgifter kring någons sexualliv och bilder på någons helt eller delvis nakna kropp. Att skicka en nakenbild på någon annan till ett exposekonto utan dennes godkännande är ett exempel på vad som kan utgöra olaga integritetsintrång.

Olaga tvång

Brottet olaga tvång innebär att någon genom misshandel eller hot tvingar en person att handla på visst sätt (eller låta bli att handla). Det kan innefatta hot om att åtala eller anmäla någon för ett brott, utan att ha någon grund för det, om denne inte handlar eller låter bli att handla på ett visst sätt. Att förmå någon att fortsätta träffa en för att man har uttryckt att man annars kommer att sprida dennes bilder till ett exposekonto, är exempel på vad som kan utgöra olaga tvång. Detsamma gäller när man med samma hot om spridning förmår den andra personen att fortsätta skicka bilder till en.

Sexuellt ofredande/ sexuellt ofredande mot barn

Brottet sexuellt ofredande respektive sexuellt ofredande mot barn tar sikte på gärningar av sexuell karaktär som inte faller inom ramen för andra sexualbrott. Gärningarna kan vara fysiska, verbala och/eller visuella.

Att visa innehållet på ett exposekonto för någon som inte på förhand har godkänt att se det är exempel på vad som kan utgöra sexuellt ofredande respektive sexuellt ofredande mot barn. Detsamma gäller de fall där någon skickar en länk till ett sådant konto som mottagaren öppnar, utan att veta om vilket sorts innehåll som finns där.

² ECPAT anser att begreppet barnpornografi är problematiskt – i själva verket handlar det ofta om bevismaterial på sexualbrott mot barn. Att det benämns som pornografi gör att det kan associeras till att det föreligger en frivillighet från barnets sida som ger det sexuella övergreppet legitimitet. Ett begrepp som i mera rättvisande termer beskriver vad det handlar om är dokumenterade sexuella övergrepp mot barn, vilket i större utsträckning återspeglar brottets allvar och barnets lidande. I det här materialet används enkelhets skull ändå begreppet barnpornografi.